

Mångfald efter Francos enfald

Liksom Tyskland och Italien är också Spanien vad man kunde kalla ett sent påfund, om också inte fullt lika sent.

Gemensamt för de här stora europeiska länderna är att de uppstått genom en sammanslagning av flera mindre kunga-, fursten- med flera dömen. Men medan Tyskland och Italien förenades först på 1800-talet uppstod Spanien redan i slutet av 1400-talet, då Ferdinand II av Aragonien och Isabella I av Kastilien gifte sig och bildade en iberisk personalunion.

De lyckades med gemensamma krafter driva ut de arabiska moreerna i söder och göra hela Spanien spanskt.

Spaniens bakgrund som ett lapptäcke gör dock att hela Spanien inte är fullt så spanskt, även om general Franco fram till sin död 1975 gjorde sitt yttersta för att utplåna mångfalden.

Spanien är numera en "parlamentarisk monarki" bestående av 17 autonoma regioner, men också indelad i 50 provinser. Sju av regionerna består av en enda provins, resten av två eller mycket fler. Av regionerna har fyra i sin egenskap av "historiska" en större autonomi än andra. De är Andalusien, Baskien, Galicien och Katalonien.

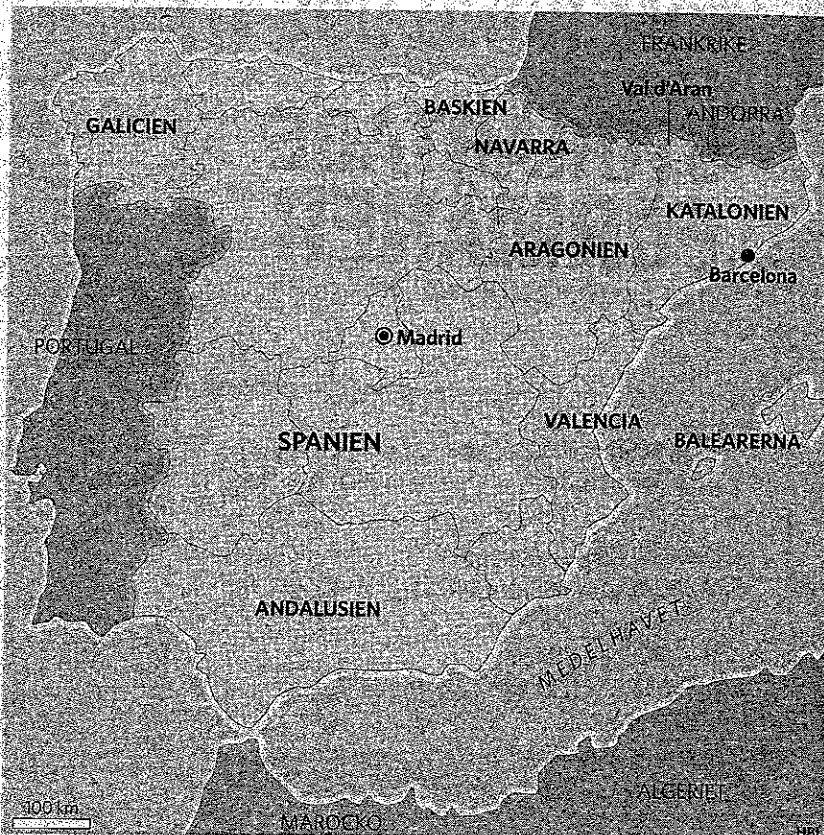
Av dessa har de tre senare även ett annat officiellt språk vid sidan av spanskan (eller strängt taget kastilianskan): baskiska, galiciska och för Kataloniens del utöver katalanskan också occitanska i området Val d'Aran (Arandalen) vid den franska gränsen. Dessutom är katalanskan ett officiellt språk i provinserna Balearerna och Valencia samt i Aragoniens östra del. Plus i det självständiga Andorra. Baskiska talas också i delar av Navarra.

Två av dessa språk, galiciskan och katalanskan, är nära släkt med spanskan. Förenklat uttryckt är katalanskan ett slags mellanting mellan spanska och franska, och galiciskan på motsvarande sätt ett språk i terrängen mellan spanskan och portugisiskan. Naturligt nog, för Galicien är det nordvästra hörn av Spanien som ligger norr om Portugal, och Katalonien det nordöstra, vid gränsen mot Frankrike.

Occitanskan, besläktad med katalanskan, ligger närmare franskan och är mer utbredd på den franska sidan.

Det udda språket i Spanien är det som talas i området mellan Galicien och Katalonien, alltså baskiskan. Det är inte alls besläktat med spanskan, och inte med något annat romanskt språk – eller germanskt eller slaviskt för den delen. Det är nämligen inte ens ett indoeuropeiskt språk, och befinner sig i det avseendet i samma unika situation som finskan och de övriga finsk-ugriska språken i Europa – utan att vara besläktat med dem heller.

Teorierna om baskiskans ursprung varierar. En är att det är en relik av det iberiska språk som talades på hela halvön innan indoeuropeerna erövrade den. En annan är att det är en kvarleva av den keltiska kultur som har satt sina spår i hela norra Spanien.

NATIONALITETER, INTE MINORITETER. Det vill katalanerna, galicierna och baskerna i Spanien helst kalla sig. Och man förstår dem, eftersom de räknas i miljoner och utgör majoriteter i sina egna autonoma provinser.

Björn Månsson

är ledarskribent
vid Hbl

BAKGRUNDEN

"På samma sätt kunde ju vi finlandssvenskar, med hänvisning till grundlagen, hävda att vi är en av två nationaliteter i Finland. Men det gör vi inte, för Finland är en nation."

En annan faktor kan vara att baskiskan är ett språk som sträcker sig över en riksgrens (mot Frankrike) – i det avseendet en parallell till kurderna ...

Medan de baskiska självständighetsivrarnas ETA än en gång trappade upp sina bombattentat, besökte jag det betydligt mer fredliga Galicien och dess huvudstad Santiago de Compostela.

Jag fuskade, och vandrade inte de minst 100 kilometer som krävs för att få kalla sig vallfärdare, utan flög ändå fram. Men så var det inte heller aposteln Jakobs ben som drog mig hit.

Det var MIDAS, *European Association of Daily Newspapers in Minority and Regional Languages*, organisationen för minoritetsspråkstidningar i Europa, som höll årsmöte och stiftade bekantskap med en av sina medlemmar, den galiciska pressen. Den, och den baskiska och katalanska, är förklaringen till tillägget "och regionala"

språk, hävda att vi är en av två nationaliteter i Finland. Men det gör vi inte, eftersom vi uppfattar Finland som en nation (allitet) men med två språk. **Men det ska medges:** utöver den historiska lapptäcksbakgrunden skiljer sig Spaniens minoriteter/nationaliteter på en annan viktig punkt från finlandssvenskarna: numerärerna.

Katalanskan talas av 7,5 miljoner medborgare i Spanien. Det är alltså ett antal som överträffar hela Finlands befolkning, ja närmar sig Sveriges. Den relativa andelen ligger därmed på närmare 17 procent av Spaniens totalbefolkning på 45 miljoner.

De galiciskspråkiga anses vara tre miljoner. Andelen ligger därmed i samma storleksklass som finlands-svenskarnas, antalet är tiofaldigt.

De som talar baskiska uppges vara drygt en miljon, men deras andel i den egna provinsen är klart lägre än galicernas och katalanernas i sina. Det förklarar för sin del varför ETA saknar ett brett folkligt stöd för sin terrorism.

Vi får gå till occitanskan för att finna en mindre språkgrupp i Spanien än de svenskspråkiga i Finland. Men de occitanskalande på den franska sidan medräknade uppgår de nog till ett par miljoner, även de. Hur många finlandare har hört talas om det språket?

Spaniens "regionala" press är ett av de två starka ben MIDAS står på. Det andra är den finlandssvenska. I övrigt består minoritetspressen av enstaka, ofta små tidningar över hela Europa.

En av de "dumma" frågor man som representant för en finlandssvensk tidning får är symptomatiskt nog hur mycket presstöd vi får från Sverige. Den frågan är inte dum på andra